

Ιεοη Μινγκ Ρεϊ. Αρχετυπική γεωμετρία και αστικός συμβολισμός

Ανδρέας Γιακουμακάτος - 08/07/2019

Ο Ιεοη Μινγκ Ρεϊ, ένας από τους πιο αντιπροσωπευτικούς Αμερικανούς αρχιτέκτονες της γενιάς του, απεβίωσε στις 16 Μαΐου 2019 στο διαμέρισμά του στο Μανχάταν. Προερχόταν από το Κουανγκτσόου, στην ευρύτερη περιοχή του Χονγκ Κονγκ, όπου γεννήθηκε στις 26 Απριλίου 1917. Υπήρξε δραστήριος σχεδόν αποκλειστικά στον τομέα της αρχιτεκτονικής για δημόσια χρήση και επιδόθηκε μεταξύ άλλων στον σχεδιασμό υψηλών κτιρίων. Στη διάρκεια της πολυετούς καριέρας του απέσπασε σημαντικά βραβεία, όπως το AIA Gold Medal (1979), το Pritzker (1983) και το βραβείο RIBA (2010).

Σε ηλικία 18 ετών ο Ρεϊ μετακινήθηκε στις ΗΠΑ και σπούδασε στο Πανεπιστήμιο της Πενσυλβάνια, στο MIT, και εντέλει στο Χάρβαρντ μαθητεύοντας κοντά στον Walter Gropius και τον Marcel Breuer, μαζί με άλλους διάσημους της γενιάς του όπως ο Paul Rudolph, ο Philip Johnson, ο Edward Barnes και άλλοι. Όλοι τους είχαν

συνείδηση της κρίσης του μοντέρνου στην Ευρώπη, και όχι μόνο για πολιτικούς λόγους (βλ. για παράδειγμα το έργο της δεκαετίας του 1930 πρωτοπόρων όπως ο Ολλανδός J.J.P. Oud, που αντανακλά τις αμφιβολίες για τον χαρακτήρα της αρχιτεκτονικής του μοντέρνου κινήματος). Καλλιεργούσαν συνεπώς την ελπίδα μιας νέας άνθησης της μοντέρνας αρχιτεκτονικής στη φιλελεύθερη Αμερική από τη δεκαετία του 1940 και μετά, ελπίδα που ευθάρρυναν καταρχήν οι δάσκαλοί τους, αναγνωρισμένοι λαμπαδηδρόμοι της ιδέας του αυθεντικού ευρωπαϊκού φουξιοναλισμού στον Νέο Κόσμο. Η ιδέα αυτή έπρεπε ωστόσο να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της αμερικανικής αγοράς και στην κλίμακα της αμερικανικής πόλης, και να διαμορφώνει παράλληλα μια συμβολική γλώσσα με στοιχεία μνημειακότητας απέναντι στην ανωνυμία του αμερικανικού αστικού τοπίου, έτσι ώστε να ικανοποιεί το τοπικό γούστο και ταυτόχρονα να απαντά στο αίτημα της αντιπροσωπευτικότητας της δημόσιας αρχιτεκτονικής.

Κτήριο Δημαρχείου, Ντάλας, 1966-1977

Η γλώσσα αυτή ήταν του μπρουταλισμού, ενός γνήσιου επιγόνου του μοντέρνου, καθώς επένδυε στις αρχές του φουξιοναλισμού μέσω της αρχής «η μορφή ακολουθεί τη λειτουργία», ενώ κατέφευγε σε μια γεωμετρία καθαρών γεωμετρικών σχημάτων, που αναφερόταν στη μοντέρνα αρχιτεκτονική και σε πρωτοπορίες όπως αυτή του κουστρουκτιβισμού. Η μετατροπή σε στιλ, μέσω της γλυπτικής επεξεργασίας ανεπίχριστων υλών και της πλαστικής πολυμορφίας, ήταν μια ακόμη αρετή τού μπρουταλισμού που μετέτρεπε το κτήριο σε λειτουργικό γλυπτό στον χώρο. Η αναζήτηση του στιλ, όπως και η έμφαση στη σχέση με την τέχνη, υπήρξε μια διαρκής επιδίωξη της αμερικανικής αρχιτεκτονικής εντός της άμορφης και ρυθμικά επαναλαμβανόμενης αμερικανικής πόλης: απόδειξη τούτου είναι η, πολύ διαφορετική φυσικά, μεταγενέστερη έρευνα και τα αρχιτεκτονικά επιτεύγματα ενός άλλου πρωτοπόρου, του Frank Gehry. Δεν είναι τυχαίο, ότι ακόμη και ο Αμερικανός εικαστικός Sol LeWitt στη δεκαετία του 1960 εργάστηκε ως σχεδιαστής τρισδιάστατων κατασκευών στο γραφείο του Jeoh Ming Pei.

Ο κινεζικής καταγωγής αρχιτέκτονας σχεδίασε κυρίως για την αμερικανική μητρόπολη επιδιώκοντας, τηρουμένων των αναλογιών, τη διαμόρφωση μιας «αρχιτεκτονικής της πόλης» σύμφωνα με την οπτική του Aldo Rossi, και καταφεύγοντας στην προωθημένη τεχνολογία για την υλοποίηση κτιρίων υψηλών προδιαγραφών (ενίοτε με δυσάρεστες συνέπειες, όπως η αντιδικία στη δεκαετία του 1970 μεταξύ του γραφείου του Pei, της εταιρείας παραγωγής υαλοπινάκων Libbey-Owens-Ford και του ιδιοκτήτη του Hancock Tower στη Βοστώνη, με αφορμή το υπό κατασκευή curtain-wall που παρουσίαζε σοβαρά προβλήματα, εξαιτίας της μαζικής θραύσης του υλικού μετά την τοποθέτηση, αντιδικία που κατέληξε στα δικαστήρια). Ο Pei υπήρξε επικεφαλής μεγάλων αρχιτεκτονικών γραφείων-εμπορικών εταιρειών (η σημαντικότερη με τον Henry Cobb) και υπέγραψε έργα σε όλες τις ηπείρους: εκτός των ΗΠΑ, τα κυριότερα είναι η Bank of China Tower στο Χονγκ Κονγκ και φυσικά η Πυραμίδα του Λούβρου.

Η Trinity Church του Henry Hobson Richardson, όπως καθρεφτίζεται στον Hancock Tower στη Βοστώνη, 1968-1976

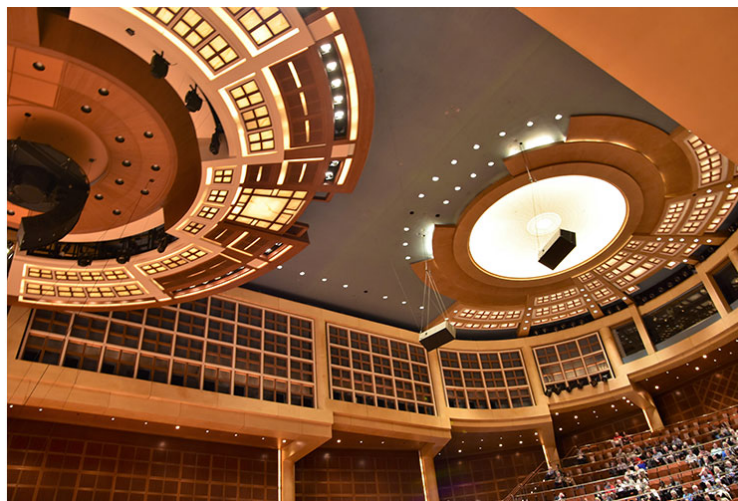
Ο Pei, και άλλοι αρχιτέκτονες της εποχής του, όπως οι συμμαθητές του στο Χάρβαρντ που ήδη αναφέρθηκαν ή οι Roche & Dinkeloo, SOM, Cesar Pelli, Minoru Yamasaki, Harisson & Abramovitz, οικοδόμησαν, από τη δεκαετία του 1950 και μετά, τη δημόσια εικόνα της αμερικανικής μητρόπολης μεταξύ της τελικής υποχώρησης του διεθνούς στιλ και της επέλασης του μεταμοντερνισμού, χωρίς να εγκαταλείπουν την πίστη σε νέες συμβολικές δυνατότητες του μοντέρνου λεξιλογίου μέσω μιας αναγνωρίσιμης αρχιτεκτονικής έκφρασης που θα μπορούσε να αποτελεί και ένα είδος προσωπικής «ποιητικής». Τούτο ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση του Pei, που θαύμαζε μεταξύ άλλων τον Louis Kahn, από τον οποίο φαίνεται ότι επηρεάστηκε. Ο Pei χειρίστηκε επίμονα ισχυρές πρισματικές τρισδιάστατες μορφές, στην κάτοψη, στην όψη και στην τομή, και κυρίως το σχήμα του τριγώνου που αποτέλεσε και το αναγνωρίσιμο σήμα της αρχιτεκτονικής του. Μεγάλη κλίμακα (κατ' αναλογία του Kenzo Tange και των μεταβολιστών), γεωμετρική ένταση, ισχυρή συμβολική διάσταση, εκφραστική μνημειακότητα διαμόρφωσαν ένα έργο με στοιχεία μοναδικότητας ανάμεσα στους συγχρόνους του.

Ο αρχετυπικός συμβολισμός του Pei και η αντίληψη της μητροπολιτικής κλίμακας φαίνεται ότι βρήκαν την πιο ευτυχή εφαρμογή στο Παρίσι, καθώς συναντήθηκαν με το αίτημα για τη διαχείριση της νέας εισόδου του Μουσείου του Λούβρου που να μην έρχεται σε σύγκρουση με το ιστορικό κτίριο, να διατηρεί την εκφραστική της αυτονομία και να συμβάλλει στην ανάδειξη του μνημειακού χαρακτήρα της πόλης: η πυραμίδα του Pei σηματοδοτεί κατά συνέπεια τον άξονα που ξεκινά από το Λούβρο, διασχίζει τα σπουδαιότερα μνημεία του Παρισιού και φτάνει ως την ασίδα της Ντεφάνς. Ο Pei επιλύει το λειτουργικό πρόβλημα του μουσείου και ταυτόχρονα διαχειρίζεται αναφορές στη μεγάλη παράδοση της νεότερης ευρωπαϊκής πόλης, όπως η νεοκλασική παρέμβαση του Weinbrenner στην Καρλσρούη ή ακόμη και η ουτοπία των «Γάλλων επαναστατών» όπως οι Boullée και Ledoux, με την επεξεργασία ενός τεχνολογικά άψογου και μορφοπλαστικά «απόλυτου» και αρχετυπικού γεωμετρικού στερεού.

Grand Louvre, Παρίσι, 1983-1993

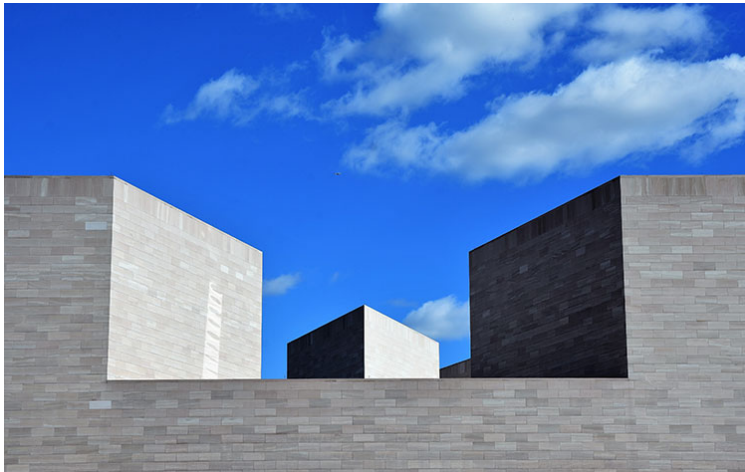
Θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι το ιδίωμα του Ρεϊ -ανάμεσα στην εμμονή της γεωμετρίας του τριγώνου και της υπερδιαστασιολόγησης της κτιριακής κλίμακας- μετατράπηκε ενίοτε σε μανιέρα, όπως για παράδειγμα στο Morton H. Meyerson Symphony Center στο Ντάλας ή ακόμη και στο για πολλούς εντυπωσιακό Rock & Roll Hall of Fame στο Κλήβελαντ (έργα που ο υπογράφων είχε την ευκαιρία να μελετήσει εκ του σύνεγγυς). Ο Ρεϊ, σε μια συνέντευξή του το 1994 στον κινηματογραφιστή Nathaniel Kahn, αναφερόμενος στον πατέρα του Louis, αναγνώριζε ότι είναι προτιμότερο για ένα αρχιτέκτονα να σχεδιάσει στην καριέρα του «τρία-τέσσερα αριστουργήματα» παρά 60 κτήρια, εκφράζοντας εμμέσως προβληματισμό και για τα προσωπικά όρια. Ωστόσο, αρκούν έργα του όπως η Βιβλιοθήκη John F. Kennedy στη Βοστώνη, το Δημαρχείο στο Ντάλας και κυρίως η Ανατολική Νέα Πτέρυγα της Εθνικής Πινακοθήκης στην Ουάσιγκτον (το καλύτερο μουσείο της δεκαετίας του 1970, μαζί με το Κέντρο Μπομπούρ στο Παρίσι και το Μουσείο στο Mönchengladbach του Hans Hollein) για να τον αναδείξουν σε έναν από τους πιο χαρακτηριστικούς Αμερικανούς αρχιτέκτονες του δεύτερου μισού του 20ού αιώνα.

Morton H. Meyerson Symphony Center, Ντάλας, 1982-1989

Μουσείο του Rock & Roll, Κλίβελαντ, 1987-1995

Εθνική Πινακοθήκη (ανατολική πτέρυγα), Ουάσιγκτον, 1968-1978

Η μελέτη του Ρεϊ της δεκαετίας του 1990 για το μουσείο Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή στην Αθήνα, αναφέρεται στη χωρική οργάνωση της Εθνικής Πινακοθήκης στην Ουάσιγκτον και σε μια μορφοπλαστική επεξεργασία πλησιέστερη σε νεότερα έργα του αρχιτέκτονα, όπως το κτίριο της πρεσβείας της Κίνας στην ίδια πόλη (2006) και το μουσείο Ισλαμικής Τέχνης στην Ντόχα (2008)

Μουσείο Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή, Αθήνα. Πρόπλασμα

Quartier 206, Friedrichstraße, Βερολίνο, 1996

Γερμανικό Ιστορικό Μουσείο, Βερολίνο, 1996-2003

Fountain Place,, Ντάλας, 1984-1986

Το Jones Hall for the Performing Arts στο Χιούστον (Caudill-Rowlett-Scott, 1966) και αριστερά του ο πύργος Morgan Chase Tower του I.M. Pei (1981-1982)

Όλες οι φωτογραφίες είναι του Α. Γιακουμάκου